PETER ELBERSE EN ERIC PANHUIS

MOORD, MACHT EN ANGST

HET PROCES-HOLLEEDER

2019 Prometheus Amsterdam

© 2019 Peter Elberse en Eric Panhuis
Omslagontwerp DPS Design & Prepress Studio
Illustratie omslag Aloys Oosterwijk
Foto auteurs Bob Bronshoff
Zetwerk Elgraphic
www.uitgeverijprometheus.nl
ISBN 978 90 446 4025 0

1
WILLEM

Na maar liefst veertien inleidende zittingen gaat de strafzaak tegen Willem Holleeder op 5 februari 2018 bijna op z'n Amerikaans van start, met 'opening statements' van het Openbaar Ministerie en de verdediging. Aansluitend is het de beurt aan de rechters, die in de aanloop naar de feitelijke behandeling van de moordzaken een begin maken met de algemene verhoren van de verdachte en getuigen. Als eerste komt Willem Holleeder zelf aan het woord, vijf dagen lang. De basis voor zijn ondervraging vormen 127 A4'tjes die hij in de cel volschrijft en de verklaringen die hij (achter gesloten deuren) aflegt bij de onderzoeksrechter. Holleeder praat de eerste dagen honderduit.

Dag 1, maandag 5 februari 2018

'Nee, kijk. Het zit zo...'

Halverwege de middag. Rechtbankvoorzitter Frank Wieland is in gesprek met Willem Holleeder. Het gaat over de periode na de Heineken-ontvoering.

Wieland: 'Frans Meijer, dat was toch die man van wie werd gezegd dat hij wat verward was? Die tijdens zijn opname in het Pieter Baan Centrum een kantoorstoel door het raam gooide en ontsnapte?'

Holleeder: 'Een boenmachine.'

Wieland: 'Een wat? Ik versta het niet goed.'

Holleeder (iets harder): 'Een BOENMACHINE.'

Wieland: 'Ah. Een boenmachine. Hij is de man die zegt dat het geld van de Heineken-ontvoering is verbrand op het strand, toch?'

Holleeder: 'Ja, dat is hij.'

Wieland: 'Gelooft u dat?'

Holleeder: 'Nee, natuurlijk niet.'

Wieland: 'Ja, dan moet je ook wel hartstikke gek zijn hè.'

Holleeder: 'Hahahahahaha...'

De schaterlach van de Neus is zo aanstekelijk, dat ook de (pers)-tribune spontaan gniffelt. Niet voor het eerst deze middag. En niet voor het laatst. Het is fascinerend, wat op deze eerste dag van het Holleeder-proces gebeurt. Rechter en verdachte. Bijna twee handen op een buik. Wieland geeft aan, Holleeder kopt in. Of corrigeert: 'Nee, kijk. Het zit zo...' Of: 'Nee, nu haalt u dingen door elkaar.'

En tussen de bedrijven door olijke gesprekjes:

Wieland: 'Hmmm... deze Grifhorst, die ging dood in 2014, is het niet? Ook geliquideerd?'

Holleeder: 'Nee hoor.'

Wieland: 'Gelukkig maar. Een lichtpunt.'

Weer gelach.

Breed gegrijnsd wordt er ook als het gesprek kort gaat over misdaadverslaggever en tv-maker Peter R. de Vries. Die heeft net daarvoor te horen gekregen dat hij de verhoren van Holleeder niet mag bijwonen, omdat hij zelf getuige is in het proces. Hij heeft van de rechtbank de Bunker moeten verlaten.

Wieland, licht spottend: 'Ik ken verder nauwelijks mensen die de voorletter van hun tweede naam als tussenvoegsel gebruiken. U?'

Holleeder: 'Nee.'

Wieland: 'Ik kom dan eigenlijk uit bij mensen als Annie M.G. Schmidt of John F. Kennedy...'

Holleeder grinnikt.

Wieland: 'Ik zag dat het gerechtshof het ook wel aardig oploste... Dat had het over P. Rudolf de Vries. Maar ik wil het graag op Peter de Vries houden. Is dat goed wat u betreft?'

Holleeder (lachend): 'Ik vind het prima.'

Moordproces of niet: hier wordt vooral een plezierige sfeer gecreëerd. En passant smeedt Wieland een band met de man in het verdachtenbankje, met wie zijn rechtbank nog veel dagen voor de boeg heeft.

Een kleine twee uur lang duren de 'inleidende beschietingen' op deze eerste procesdag, waarin de 'loopbaan' van Holleeder in vogelvlucht de revue passeert, samen met een reeks namen: Jan Boellaard, Frans Meijer, Cor van Hout, Rob Grifhorst, Willem Endstra, John Mieremet, Sam Klepper. Holleeder is scherp, gevat, zit op zijn praatstoel. Kent het dossier goed. Schudt moeiteloos een eindeloze reeks data en locaties uit zijn mouw. Kucht af en toe – dat gaat naarmate het proces vordert steeds vaker gebeuren – een kriebel in zijn keel weg. Bekent voor het eerst het nodige over de Heineken-miljoenen die in de jaren tachtig nooit zijn teruggevonden (en waarover hij altijd heeft gelogen). Voor een man voor wie een levenslange gevangenisstraf dreigt, oogt hij ontspannen. Geen trilling in zijn stem. Grapjes en kwinkslagen in plat Jordanees. En overal een uitleg of verklaring voor.

Daar zit hij. Donker gekleed. Klaar voor de start. Voor de uitputtingsslag. De komende maanden wachten tientallen zittingsdagen, ondervragingen, getuigenverhoren, confrontaties. Dat alles onder het toeziend oog van de media, massaal toegestroomd om van deze eerste dag verslag te doen. 's Ochtends loopt de wachttijd voor de toegangsdeur bij de Bunker in Osdorp door de strenge veiligheidsmaatregelen op tot meer dan een uur. Het is steenkoud. Collega's komen verkleumd de perskamer binnen, de plastic bekertjes met koffie doen zeer aan hun handen.

Uiteindelijk opent Wieland 39 minuten later dan gepland, om negen over halfelf, de zitting. Pers en publiek zitten achter glas. Op

de tafels voor de schrijvende pers een lange rij opengeklapte laptops, schrijfbloks en iPads, daarachter een tot de nok gevulde publieke tribune. Openingsbetogen van Openbaar Ministerie en verdediging. Allebei willen ze de reputatie van Holleeder afbreken. Het OM die van de 'knuffelcrimineel', 'want er is wat ons betreft niets knuffeligs aan. Deze man is een ordinaire ontvoerder, afperser en – in onze ogen – moordenaar.' De verdediging wil afrekenen met het imago van de boef der boeven. Hij was misschien veel, maar níet de spil in de Amsterdamse onderwereld, zegt advocaat Sander Janssen. 'Dat Holleeder in het criminele milieu zat, betekent nog niet dat hij opdracht gaf voor het uitvoeren van liquidaties.'

Janssen staat in zijn betoog stil bij 'de uitzonderlijke dynamiek' van het proces, nog verder verhoogd door 'de drie vrouwen' (de zussen van Holleeder en zijn ex-vriendin). Bij het 'zorgvuldig geregisseerde media-offensief dat zijn weerga niet kent', ingezet vanuit de hoek van de zussen-Holleeder. Eenzijdig ingestoken, met (ook) veel gevolgen voor de berichtgeving over de zaak, vindt hij. 'Ik moet u bekennen: onze vingers hebben de afgelopen periode gejeukt. Maar we hebben besloten ons kruit droog te houden en het weerwoord te bewaren voor het debat in deze rechtszaal.' Voor een '*trial by media*' vrezen hij en zijn collega Robert Malewicz niet, zegt hij. Ze zien dat wel buiten de rechtszaal, maar hebben 'alle vertrouwen' in de rechtbank. 'En wij gaan hier de andere kant van het verhaal uitgebreid over het voetlicht brengen.'

Verslaggevers twitteren zich de vingers blauw, nieuwsberichten volgen elkaar snel op. Alles is vandaag nieuws. Zelfs als het geen nieuws is.

Als Wieland om twaalf uur de zitting voor een uurtje onderbreekt, wordt eens te meer duidelijk hoe immens de belangstelling voor deze zaak is. De perskamer barst uit zijn voegen, in de gemeenschappelijke ruimte knokken de cameraploegen om quotes van de verdediging en het OM. Wie koffie wil, moet zigzaggen tussen de statieven. Een radiocollega staat met de microfoon boven

zijn hoofd opnames van het geroezemoes te maken. 'Achtergrondgeluid voor de reportage,' knipoogt hij. Tientallen vertegenwoordigers van de media hebben de weg naar de Bunker gevonden. Verslaggevers, cameramannen, geluidsmensen, regisseurs. De tafels in de perskamer liggen vol met tassen, snoeren, jassen, microfoons, plopkappen en andere stuff.

In de kakofonie van geluid is het zoeken naar een geïmproviseerde werkplek. Stukjes wegtikken, een broodje, een slok koffie. En dan weer op voor het middagdeel. Eén grote kluwen mensen samengeschoold voor de toegangsdeur naar de tribune voor pers en publiek, een tikje ongedurig wachtend tot die wordt geopend.

Het is duidelijk.

We zijn begonnen.

Dag 2, donderdag 8 februari 2018

'Als je dood bent, ben je dood. Heb je ook niks an je geld.'

Dag twee van het proces is er een 'waarop we wat dieper met u op de zaken willen ingaan', zegt Wieland in de ochtend. Het wordt de dag van de eerste speldenprikken en irritaties. Niet in de gesprekken tussen de Neus en de rechtbank. Wel tussen Holleeder en de beide aanklagers Sabine Tammes en Lars Stempher. Zij ondervragen hem over het precieze bedrag dat Holleeder na de ontvlechting van zijn zakelijke belangen met Cor van Hout – en na het onverbiddelijke 'adieu' van Rob Grifhorst – bij Willem Endstra heeft gestald, medio 1996.

Holleeder: 'U moet het zo zien: Endstra kocht de panden van Grifhorst, want alles stond op naam van Robbie. Ik en Cor kwamen nergens op voor. Dus Endstra moet Robbie betalen. Robbie moet weer met Cor afrekenen en Cor weer met mij. Want die bezittingen waren van ons drieën. Maar wat Endstra aan Robbie

moet betalen voor mijn aandeel, kan-ie laten staan en verrekenen. Dat schuift door naar mij, dat investeer ik bij hem.'

Stempher: 'Maar hoeveel was dat nou precies? Om hoeveel geld ging het?'

Holleeder: 'Ik had recht op iets van 11,5 miljoen gulden en ongeveer acht miljoen is door verrekeningen naar Endstra gegaan. Ik heb er zelf nog wat bijgelegd. Ik weet niet hoeveel. Misschien een miljoen. Maar het kan ook een half miljoen zijn geweest.'

Stempher: 'U weet niet om hoeveel geld dat ging?'

Holleeder: 'Ongeveer. U moet niet vergeten dat het meer dan twintig jaar geleden is. En Cor had het uitgerekend. Dat en dat zat in bezittingen, de rest was het contante geld dat we hadden. Daarvan kreeg ik ongeveer 3,5 miljoen gulden en daarmee was het voor mij klaar. Kijk, het zit zo: als je argwanend gaat doen, kom je er in de onderwereld nooit uit. Of je bent tevreden, of niet. Cor was op de penning, ik niet. Ik was daar praktisch in. Dit leg je in, dit komt eruit, klaar.'

Stempher: 'Maar Cor kreeg de panden aan de Achterdam in Alkmaar. En daarvan stond tot op de cent vast hoeveel alles waard was, heeft u gezegd.'

Holleeder: 'Ja, dat klopt. Zo wisten we waar we allemaal recht op hadden.'

Stempher: 'Maar dan kunt u toch ook vertellen hoeveel geld u precies had?'

Holleeder: 'U probeert mij vast te pinnen op hele kleine dingetjes en bedragen om mij ongeloofwaardig te maken. Maar weet u, als ik het niet absoluut zeker weet, dan ga ik het zeker niet zeggen.'

Stempher: 'Dat is de reden dat ik open vragen stel, meneer Holleeder.'

Holleeder: 'Ja, nou, dat is de reden dat ik open antwoorden geef.'

Een handvol 'primeurtjes' voor de fijnproevers zitten er in het verhaal van Holleeder vandaag. Een ervan is dat Cor van Hout en hij met het deel van het Heineken-losgeld dat zij hadden begraven

in Lage Vuursche (door hemzelf opgegraven, niet door Thomas van der Bijl en niet bij Parijs, zegt Holleeder) een cokelijn naar Zuid-Amerika hebben gefinancierd en de opbrengst via-via in handen hebben gesteld van Rob Grifhorst. Die heeft het geïnvesteerd in fitnessapparatuur, vastgoed in Zaandam en – uiteindelijk – in vastgoed op de Wallen: 'erotisch theater' Casa Rosso, 'erotische uitgaansgelegenheid' de Bananenbar, het Seksmuseum, de gokhallen. En – wat later – op de Alkmaarse Achterdam, de hoerenbuurt met enkele tientallen prostitutieramen.

De samenwerking loopt als een trein. De bedrijven waarmee het geld wordt geïnvesteerd, staan op naam van Grifhorst, maar zijn in werkelijkheid van het driemanschap Grifhorst-Holleeder-Van Hout. Het geld stroomt binnen. Holleeder vertelt dat Van Hout en hij alleen al vanaf de Alkmaarse Achterdam soms '25 ruggen per maand' vangen. Allemaal zwart. Holleeder: 'Dat kon makkelijk. Robbie woonde officieel niet meer in Nederland. Hij hoefde het nergens te verantwoorden. Hij was een slimme man, een gouden ei waarvan je alleen maar kan hopen dat je er een tegenkomt in je leven.'

Grifhorst, zegt hij, opent hem de ogen. Vastgoed is dé route naar de bovenwereld. Hij ligt op koers, tot de eerste aanslag op het leven van Cor van Hout in 1996. Ondernemer Grifhorst – een vriend van Van Hout – heeft niets met de harde mores in de onderwereld en het meedogenloze geweld. Ook van de drugshandel waarin zijn vriend zich beweegt en diens drankgebruik heeft hij zijn buik meer dan vol. Hij besluit te stoppen. 'Ja, en toen moesten we alle zakelijke belangen opknippen,' zegt Holleeder.

Van Hout behoudt de Achterdam, Holleeder zet zijn kaarten op Willem Endstra door zijn Heineken-miljoenen bij hem onder te brengen. 'Ook een gouden ei,' zegt Holleeder. Maar dan wel een dat volop geld van de onder- naar de bovenwereld brengt. Stanley Hillis heeft een miljoen of tien bij hem geïnvesteerd, Sam Klepper en John Mieremet brengen zelfs tientallen miljoenen bij Endstra onder. Holleeder spreekt de taal van de onderwereld en wil die

van de bovenwereld leren. Hij wordt tussenpersoon, spreekbuis, de verbindingsman tussen Endstra en al die 'boeven' die de vastgoedman niet op zijn statige kantoor aan de Amsterdamse Apollolaan wenst te ontvangen.

Endstra is 'een hele slimme man', zegt Holleeder. Met één makke: hij onderschat vooral de criminelen met wie hij zakendoet en waartoe die in staat zijn. 'Op een gegeven moment wilden mensen hun ingelegde geld terug. Dan zei hij: "Komt goed." Maar vervolgens hield hij zich niet aan de afspraken. Mensen werden steeds ongeduldiger.' Radicaal verkeerd gaan de zaken als Mieremet in 2002 onder vuur wordt genomen op de Keizersgracht in Amsterdam. Hij raakt zwaargewond, maar overleeft. In *De Telegraaf* bestempelt hij Endstra als bankier van de onderwereld en Holleeder als diens bewaker. Relaties trekken hun handen van Endstra af en willen hun geld terug, zowel in boven- als onderwereld. De problemen waarin de vastgoedbaas belandt, worden hem in 2004 fataal. Hij wordt geliquideerd. Het is het moment, beseft Holleeder, dat hij kan fluiten naar zijn miljoenen, ondergebracht in 'pakketjes vastgoed'. 'Types als Mieremet hadden de contracten. Ik had alleen de toezeggingen. Ik handelde met Endstra in vertrouwen.'

Vandaag steekt ook 'de Allesweter' de kop op. Een anonieme, bijna mythische figuur die Holleeder ruim tien jaar geleden ook in zijn afpersingsproces (de zaak-Kolbak) al noemt zonder zijn identiteit te willen onthullen. Ook nu weigert hij dat. De Allesweter is een 'opperbaas' in de onderwereld, die alom gezag en respect geniet. Hij waarschuwt Holleeder dat een ruzie van Cor van Hout met Mieremet en Klepper dreigt uit te monden in 'een bloedbad'. Er moet een miljoen euro worden betaald om het af te wenden.

Holleeder: 'Ik heb Hillis benaderd en gevraagd of hij garant stond als ik dat miljoen betaalde. Hij was bijna de enige voor wie Klepper en Mieremet ontzag hadden. Hillis zei: "Haal ook Mink K. erbij, dan heb je een slotje op een slotje." Garant staan in de on-

derwereld is niet dat ik de zekerheid heb dat mij niets gebeurt. Het is wél de zekerheid dat de daders een probleem hebben als ze mij iets aandoen. Vervolgens heb ik dat miljoen betaald. Natuurlijk is dat veel geld. Maar kijk. Ik *ken* het wel niet betalen, maar als je dood bent, ben je dood. Heb je ook niks *an* je geld.'

Het is de dag dat de verwondering bij (vooral) de twee vrouwelijke rechters zichtbaar lijkt te groeien als ze horen hoe in de onderwereld zaken worden afgehandeld. Hoe er met een miljoentje hier wordt geschoven, met een paar miljoen daar. Hoe zwart geld wordt gewit. Dat je beter geen zaken kunt doen met criminelen die je ook als je vrienden ziet, 'want zaken schoppen alles in de war'. Hoe het milieu zo zijn eigen wetboek van strafrecht kent.

Het is ook de dag dat de dialogen tussen Holleeder en de rechters voor veel vermaak op de tribune zorgen. Bijvoorbeeld als het gaat over geld.

Holleeder: 'Geld interesseert mij helemaal niet. Het is voor mij als een hamer voor een timmerman. Aan de ene kant win je en aan de andere kant verlies je.'

Rechter: 'Dat is nogal wat, voor iemand die anderen ontvoert om miljoenen te krijgen.'

Holleeder: 'Klopt. Maar ik moest ergens beginnen.'

Of als Holleeder vertelt over zijn uitstapjes met Endstra:

Holleeder: Ik ging wel regelmatig met Endstra mee naar zijn relaties.'

Rechter: 'Waarom deed u dat?'

Holleeder: 'Gewoon, voor de gezelligheid.'

Rechter: 'Voor de gezelligheid. Klinkt dat niet een beetje kinderachtig?'

Holleeder: 'Nou, ik ken van me eige zegge dat ik best gezellig ben.'

En ook als hij uitweidt over het 'intermediairen' tussen Endstra en criminelen:

Holleeder: 'Alle contacten tussen Endstra en Klepper en Mieremet liepen via mij. Ik wist alles.'